

Περιεχόμενα

Πρόλογος Πρώτης Έκδοσης	17
Πρόλογος Δεύτερης Έκδοσης	19

1 Ορισμοί και στόχοι της Κοινωνικής και Προληπτικής Ιατρικής

Μαλαματένια Αρβανιτίδου-Βαγιωνά

Επιστημονικά πεδία της κοινωνικής και προληπτικής ιατρικής	22
Τα επίπεδα πρόληψης	22
Δημόσια Υγεία	23
Βασικοί στόχοι για την υγεία τον 21ο αιώνα	24
Χαρακτηριστικά δεικτών υγείας στην Ευρώπη	25
Χρόνια ζωής σε αναπηρία (Disability adjusted life-years, DALY)	27
Στόχοι του Παγκόσμιου Οργανισμού Υγείας (ΠΟΥ)	29
Βιβλιογραφία	32

2 Επιδημιολογία: Σχεδιασμός και μεθοδολογία έρευνας

Άννα-Μπεττίνα Χάιδις, Μαλαματένια Αρβανιτίδου-Βαγιωνά

Ορισμός της Επιδημιολογίας και πεδία εφαρμογής της	33
--	----

Επιδημιολογικοί δείκτες μέτρησης της συχνότητας των νοσημάτων

Αναλογίες, ποσοστά, δείκτες (Ratios, Proportions, Rates)	35
Μέτρηση της συχνότητας των νοσημάτων	36
Επιπολασμός (Prevalence)	36
Δείκτης επίπτωσης (Incidence Rate)	39

Μελέτες κοόρτης (Cohort Studies)

Εισαγωγή	45
Η διαμόρφωση μιας υπόθεσης	45
Η επιλογή του δείγματος	46
Ο ορισμός και ο υπολογισμός της έκθεσης	47
Συγχυτικοί παράγοντες	49
Ο ορισμός και ο υπολογισμός της έκβασης	50

Η ανάλυση των δεδομένων	50
Η ερμηνεία των αποτελεσμάτων	53
Τα πλεονεκτήματα και μειονεκτήματα των μελετών κοόρτης	53
Τρόποι μείωσης του κόστους	54
Βιβλιογραφία	55

Συγχρονικές μελέτες (Cross-sectional studies)

Εισαγωγή	55
Τύποι συγχρονικών μελετών	55
Η αξιοπιστία και η επαναληψιμότητα των μεθόδων	58
Δειγματοληψία	60
Η ανάλυση των δεδομένων	61
Βασικά βήματα σε μια συγχρονική μελέτη	61
Τα πλεονεκτήματα και μειονεκτήματα των συγχρονικών μελετών	62
Βιβλιογραφία	62

Μελέτες ασθενών-μαρτύρων (Case-control studies)

Εισαγωγή	63
Ο ορισμός και η επιλογή των ασθενών	64
Ο ορισμός και η επιλογή των μαρτύρων	65
Εξομοίωση	65
Εμφωλιασμένες μελέτες ασθενών-μαρτύρων (nested case-control studies)	66
Ο υπολογισμός της έκθεσης	66
Η ανάλυση και η ερμηνεία των αποτελεσμάτων	67
Παράδειγμα μελέτης με συγχυτικό παράγοντα	70
Θετική και αρνητική σύγχυση	73
Πλεονεκτήματα και μειονεκτήματα των μελετών ασθενών-μαρτύρων	74
Βιβλιογραφία	74

Παρεμβατικές μελέτες (Intervention studies)

Εισαγωγή	75
Τυχαιοποιημένες κλινικές δοκιμές (Randomized clinical trials)	75
Φάσεις των τυχαιοποιημένων κλινικών δοκιμών	76
Βασικά βήματα σε μια τυχαιοποιημένη κλινική δοκιμή	77
Τύποι τυχαιοποιημένων κλινικών δοκιμών	81
Άλλοι τύποι παρεμβατικών μελετών	82
Ηθικά ζητήματα	83
Η ανάλυση των δεδομένων	84
Η ερμηνεία και η εφαρμογή των αποτελεσμάτων	85
Βιβλιογραφία	86

3 Μετα-ανάλυση (Meta-analysis)

Άννα-Μπεττίνα Χάιδιτς

Εισαγωγή	89
Περιγραφική μελέτη των τεκμηρίων	90
Εξαγωγή αποτελεσμάτων από τις επιμέρους μελέτες	91
Υπολογισμός του συνοπτικού αποτελέσματος	92
Ετερογένεια μεταξύ των μελετών	92
Παρουσίαση των αποτελεσμάτων	93
Πλεονεκτήματα και μειονεκτήματα της μετα-ανάλυσης	95
Ανασκοπήσεις συστηματικών ανασκοπήσεων (ή ανασκοπήσεις τύπου ομπρέλας)	96
Βιβλιογραφία	97

4 Επιδημιολογία διατροφής

Μιχάλης Χουρδάκης, Μαρία Γραμματικοπούλου

Εισαγωγή	101
Πείραμα Μινεσότα	103
Μελέτη των 7 χωρών	104
Ο Ολλανδικός Χειμώνας της Πείνας	105
Θεωρία Barker (αναπτυξιακού προγραμματισμού)	106
Υπόθεση λιτών γονιδίων	107
Διατροφή και καρκίνος	108
Αιτιολογικοί παράγοντες στην επιδημιολογία διατροφής	109
Παχυσαρκία – Γέννημα ή θρέμμα;	110
Βιβλιογραφία	116

5 Προαγωγή και αγωγή υγείας

Ζωή Τσίμτσιου

Αποτελεσματική Πολιτική Υγείας	122
Εκπαίδευση για την υγεία	122
«Υγιείς» πόλεις	122
Αγωγή υγείας και επίπεδα πρόληψης	124
Στόχοι Αγωγής Υγείας	126
Μεθολογία Αγωγής Υγείας	128
Σχεδιασμός Προγραμμάτων Αγωγής Υγείας	132
Βιβλιογραφία	140

6 Η ποιότητα στη φροντίδα υγείας

Ζωή Τσίμτσιου

Η έννοια της ποιότητας στη φροντίδα υγείας	141
Βελτίωση της ποιότητας στη φροντίδα υγείας	146
Βιβλιογραφία	154

7 Γενική και ειδική επιδημιολογία του καρκίνου

Μαλαματένια Αρβανιτίδου-Βαγιωνά

Ορισμός	155
Πότε μπορεί να προληφθεί ο καρκίνος	156
Ποιοι βρίσκονται σε κίνδυνο ανάπτυξης καρκίνου	156
Περιβαλλοντικοί καρκινογόνοι παράγοντες κινδύνου	157
Ηλιακό φως – Υπεριώδης ακτινοβολία	157
Αμίαντος	158
Επαγγελματική έκθεση σε καρκινογόνες χημικές ουσίες	158
Παράγοντας «κληρονομικότητα» στην εμφάνιση του καρκίνου	158
Πως ταυτοποιούνται τα καρκινογόνα	160
Διατροφή και φυσική δραστηριότητα	161
Συστάσεις για προσωπικές επιλογές	162
Η παγκόσμια επιδημιολογική εικόνα του καρκίνου	166
Το παγκόσμιο πρόβλημα του καρκίνου σε αριθμούς	166
Η ευρωπαϊκή επιδημιολογική εικόνα του καρκίνου	167
Ο σχεδιασμός της έρευνας στην επιδημιολογία του καρκίνου	167
Διαχρονική τάση του καρκίνου	169
Φυλετική, Εθνική και Διεθνής μεταβλητότητα του καρκίνου	170
Περιγραφικές επιδημιολογικές μελέτες	170
Μελέτες ασθενών – μαρτύρων (case-control studies)	171
Μελέτες κοόρτης ή γενιάς ή φάλαγγας (cohort)	172

Ειδική επιδημιολογία του καρκίνου

Επιδημιολογία επιλεγμένων μορφών καρκίνου

1. Καρκίνος του μαστού	173
2. Καρκίνος των ωοθηκών	174
3. Καρκίνος του τραχήλου της μήτρας	175
4. Καρκίνος του σώματος της μήτρας (Ενδομητρίου)	176
5. Καρκίνος του παχέως εντέρου	177
6. Καρκίνος του παγκρέατος	178
7. Καρκίνος του προστάτη	179

8. Καρκίνος της στοματικής κοιλότητας, του φάρυγγα και του οισοφάγου	180
9. Καρκίνος της ουροδόχου κύστης	181
10. Καρκίνος του νεφρού	182
11. Καρκίνος των όρχεων	182
12. Καρκίνος του δέρματος	183
13. Λευχαιμίες	184
14. Λέμφωμα	185
15. Καρκίνος του στομάχου	186
16. Καρκίνος του πνεύμονα και των βρόγχων	187
17. Πρωτοπαθής καρκίνος του ήπατος	188
18. Η επιδημιολογική εικόνα του καρκίνου στην Ελλάδα	189
19. Δευτερογενής πρόληψη του καρκίνου	193
Βιβλιογραφία	195

8 Γενική επιδημιολογία και πρόληψη λοιμωδών νοσημάτων

Μαλαματένια Αρβανιτίδου-Βαγιωνά

Γενικά επιδημιολογικά χαρακτηριστικά των λοιμωδών νοσημάτων	197
Γενικοί τρόποι πρόληψης και ελέγχου των λοιμωδών νοσημάτων	205
Εμβόλια και εμβολιασμοί ενηλίκων	207

9 Επιδημιολογία επιλεγμένων λοιμωδών νοσημάτων

Μαλαματένια Αρβανιτίδου-Βαγιωνά

Λοιμώξεις για τις οποίες εφαρμόζεται πρόγραμμα εμβολιασμών

Ανεμεβλογιά (Chickenpox, Varicella)	216
Διφθερίτιδα (Diphtheria)	217
Ερυθρά (Rubella)	219
Ιλαρά (Measles)	220
Κοκκύτης (Pertussis, Whooping Cough)	222
Πολιομυελίτιδα (Poliomyelitis)	224
Παρωτίτιδα (Mumps)	227
Τέτανος (Tetanus)	228

Ιογενείς λοιμώξεις οι οποίες οδηγούν σε ηπατίτιδα

Ηπατίτιδα Α (Hepatitis A)	230
Ηπατίτιδα Β (Hepatitis B)	232
Ηπατίτιδα C (Hepatitis C)	237
Ηπατίτιδα δ (Delta hepatitis)	239

Ηπατίτιδα Ε (Hepatitis E)	240
Λοιμώδης μονοπυρήνωση (Infectious mononucleosis)	241

Λοιμώξεις οι οποίες οδηγούν σε μηνιγγίτιδα

Μηνιγγιτιδοκοκκική μηνιγγίτιδα (Meningococcal meningitis)	243
Αιμόφιλος ινφλουέντζας b (Haemophilus influenzae b)	245
Πνευμονιοκοκκική μηνιγγίτιδα, Μηνιγγίτιδα από Στρεπτόκοκκο της πνευμονίας (Pneumococcal meningitis, Meningitis due to Streptococcus pneumoniae)	246
Νεογνική και άλλης αιτιολογίας μηνιγγίτιδα	247

Σεξουαλικά μεταδιδόμενα νοσήματα

Γονόρροια (Gonococcal infection, Gonorrhoea)	247
Σύφιλη (Syphilis)	249
Σύνδρομο επίκτητης ανοσοανεπάρκειας (AIDS) (Acquired Immunodeficiency Syndrome)	251
Οξυτενή Κονδυλώματα (Condyloma acuminatum, HPV infection, Venereal warts)	255
Έρπητας (Herpes viral infections)	257

Λοιμώξεις του αναπνευστικού συστήματος

Γρίπη (Influenza)	258
Γρίπη των πτηνών και άλλων ζώων	261
Φυματίωση (Tuberculosis)	264

Ζωοανθρωπονόσοι

Βρουκελλώσεις (Brucellosis, Malta fever)	269
Άνθρακας (Anthrax)	270
Εχινόκοκκος (Echinococcosis)	272
Τοξοπλάσμωση (Toxoplasmosis)	274

Λοιμώξεις σπάνιες στην Ελλάδα ή εισαγόμενες από ενδημικές περιοχές

Δάγκειος πυρετός (Dengue fever)	275
Ελονοσία (Malaria)	276
Ευλογιά (Smallpox)	279
Κίτρινος πυρετός (Yellow fever)	280
Λύσσα (Rabies)	282
Πανώλη (Plague)	284
Λεισμανίαση (Leishmaniasis)	286
Βιβλιογραφία	287

10 Επιδημιολογία και πρόληψη στεφανιαίας νόσου

Ηλίας Τυροδήμος

Επιδημιολογία	289
Η θνησιμότητα της στεφανιαίας νόσου στον Ελληνικό πληθυσμό	290
Παράγοντες κινδύνου στεφανιαίας νόσου	293
Μη τροποποιήσιμοι παράγοντες κινδύνου	294
Τροποποιήσιμοι παράγοντες κινδύνου	295
Πρόληψη της στεφανιαίας νόσου	300
Συμπέρασμα και κατευθυντήριες οδηγίες	308
Ερωτήματα – Σύνοψη	313
Βιβλιογραφία	313

11 Ατυχήματα

Θεόδωρος Ι. Δαρδαβέσης

Ορισμός, ταξινόμηση, συχνότητα	315
Τροχαία ατυχήματα	316
Σιδηροδρομικά ατυχήματα	319
Αεροπορικά ατυχήματα	319
Ατυχήματα θαλάσσης	320
Άλλες αιτίες ατυχημάτων	320
Βιβλιογραφία	320

12 Κάπνισμα

Θεόδωρος Ι. Δαρδαβέσης

Το κάπνισμα ως ιατροκοινωνικό πρόβλημα	323
Τα συστατικά του καπνού	324
Η νικοτίνη	325
Οι παράγοντες που οδηγούν στο κάπνισμα	326
Οι επιπτώσεις του καπνίσματος στην υγεία	327
Κάπνισμα και αναπνευστικό σύστημα	330
Κάπνισμα και καρδιαγγειακό σύστημα	330
Το παθητικό κάπνισμα	331
Κάπνισμα και εγκυμοσύνη	332
Η διακοπή του καπνίσματος	334
Οι αντικαπνιστικές εκστρατείες	334
Βιβλιογραφία	335

13 Αλκοολισμός

Ηλίας Τυροδήμος

Ορισμός	337
Αίτια-παράγοντες κινδύνου	338
Επιδημιολογία	338
Συνέπειες και νόσοι που σχετίζονται με τον αλκοολισμό	339
Πρόληψη και θεραπεία του αλκοολισμού	340
Βιβλιογραφία	341

14 Δημογραφία

Άλκης Πηγαδάς, Μαλαματένια Αρβανιτίδου-Βαγιωνά

Εισαγωγή	343
Ορισμός της Δημογραφίας	345
Χρησιμότητα της Ιατρικής Δημογραφίας	345
Πηγές ιατροδημογραφικών στοιχείων	346
Ελληνικά Δημοσιεύματα δημογραφικών στοιχείων	346
Ιατροδημογραφικοί Συντελεστές και Δείκτες	346
Παράγοντες που επηρεάζουν τη γεννητικότητα	352
Υπολογισμός Ιατροδημογραφικών Δεικτών (Συντελεστών) Γαμνηλότητας και Γεννητικότητας	355
Παράγοντες που επηρεάζουν τη θνησιμότητα	359

Στατιστική και Δυναμική Ανάλυση του Πληθυσμού Γενικοί Δημογραφικοί Κανόνες

Φάσεις Δημογραφικής Ωρίμανσης	362
Φυσική αύξηση του πληθυσμού ή υπεροχή των γεννήσεων	363
Το Δημογραφικό Πρόβλημα	364
Η Δημογραφική εξέλιξη στην Ελλάδα	365
Η μελέτη της σύνθεσης του πληθυσμού	366
Δημογραφικά Κολοβώματα	367
Οι τυπικές μορφές της πληθυσμιακής πυραμίδας	368
Προτυποποιήσεις	368
Πλεονεκτήματα και μειονεκτήματα της προτυποποίησης	369
Μέσος Όρος Ζωής	374
Βιβλιογραφία	377

15 Οικογενειακός προγραμματισμός – Αντισύλληψη

Θεόδωρος Ι. Δαρδαβέσης

Οι δημογραφικές εξελίξεις και ο οικογενειακός προγραμματισμός	379
Βασικές αρχές και στόχοι του οικογενειακού προγραμματισμού	380
Υπηρεσίες οικογενειακού προγραμματισμού	380
Ο οικογενειακός προγραμματισμός και η μείωση των αμβλώσεων	381
Ο οικογενειακός προγραμματισμός και η υγεία της μητέρας	382
Ο οικογενειακός προγραμματισμός και η υγεία του παιδιού	382
Αντισύλληψη	383
Σεξουαλική διαπαιδαγώγηση	389
Βιβλιογραφία	390

16 Ανισότητες στην υγεία

Θεόδωρος Ι. Δαρδαβέσης

Επίδραση κοινωνικών παραμέτρων στην υγεία	391
Επίδραση οικονομικών παραμέτρων στην υγεία	391
Η ανεργία ως παράγοντας πρόκλησης ασθενειών	392
Επίδραση δημογραφικών παραμέτρων στην υγεία	393
Η αντιμετώπιση των ανισοτήτων στην υγεία	393
Βιβλιογραφία	394
Ευρετήριο	395